

Redovisning NPF – projekt

Möjligheter till breddat deltagande

2017 -18

Pia Skoglund
Kristin Gustafsson
Eva Svensson

NPF projekt

1. Bakgrund

Varje år söker ett stort antal studenter vid KAU - ca 320 studenter under 2017¹ - särskilt pedagogiskt stöd med anledning av att de har en dokumenterad funktionsvariation. Det kan vara fysiska eller psykiska begränsningar av funktionsförmågan som kan leda till hinder i studiesituationen. Det kan även gälla dyslexi, olika neuropsykiatriska tillstånd och dokumenterade psykiska besvär. Mörkertalet, dvs. studenter med funktionsvariationer (med eller utan fastslagen diagnos) som inte söker stöd, är dock – erfarenhetsmässigt – stort. Ett alltför stort antal av studenter med funktionsvariation möter problem att genomföra sina studier på ett bra sätt, och tvingas ofta avbryta sina studier.

Denna situation är inte bara frustrerande för studenterna utan också för lärare, vilka ofta lägger ned anseeligt med tid på dessa studenter och ändå misslyckas att stödja dem till framgångsrika studier. Då studenter med funktionsvariationer ofta betraktas som "enskilda fall" är det vanligt att lärare, var och en för sig, försöker hitta sätt att "lappa och laga" i relation till varje enskild student med funktionsvariation.²

I takt med att grundskolan och de frivilliga skolformerna har förbättrat och stärkt sin pedagogiska kompetens vad gäller elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer och att dessa elever i allt större utsträckning erhåller behörighet för högskolestudier, uppstår behovet av en bättre anpassad pedagogik och lärare med tillgång till relevanta verktyg.

För att skapa en bättre fungerande studiemiljö för studenter med funktionsvariation, och en bättre arbetsmiljö för lärare, behöver dagens enskilda ad hoc-lösningar bytas ut mot väl genomtänkta och strategiska pedagogiska strukturer och verktyg. Då erfarenheter från grund- och gymnasieskolor visar att pedagogiska anpassningar för elever med funktionsvariation på ett positivt sätt bidrar till inläring också hos elever utan funktionsvariation, bör motsvarande anpassningar i universitetspedagogik också kunna bidra till bättre studiemiljö för alla studenter.

---

¹ Siffror från Birgitta Lindell, samordnare av särskilt pedagogiskt stöd (FUNKKA)

² Se till exempel KAU-rapporten "Följ en lärare", särskilt sid. 14-15, https://inslaget.kau.se/files/private_uploads/15/folj_en_larare.pdf.

2. Genomförande

Mot denna bakgrund ansökte vi om projektmedel i mars 2017 med avsikten att finna relevanta frågor och problemområden som skulle kunna hanteras med strukturerade rutiner och verktyg. I april hade vi förberedande möte för att kartlägga hur det framtida arbetet skulle kunna ske. De frågor som ställdes var framför allt: Hur utformar vi projektet? Vilka är de viktiga frågorna? Vad behöver vi veta för att komma vidare med dem? Var finner vi den information vi behöver? Vilka kan vi samarbeta med? Hur kommunicerar vi våra frågor och de "fynd" vi gör till övriga i lärargruppen?

2.1. Projektet utformning, deltagare – utveckling - samarbeten

Klart från början var att Birgitta Lindell och Salome Persson, samordnare vid universitetets organisation för särskilt pedagogiskt stöd -också kallad FUNKA - skulle delta i projektgruppen.

Claes Asker och Fredrik Olsson från Ledningskansliets projekt "Verklighetslabb inom offentlig verksamhet" deltog också genom hela projektet.

I syfte att inhämta erfarenheter från gymnasieskolans arbete med elever med funktionsvariationer kontaktades IMAS på Sundsttagymnasiet i Karlstad. IMAS är en inriktning inom Introduktionsprogrammen för elever med Aspergers syndrom, högfungerande autism eller autismspektrumdiagnos (ASD). IMAS kursutbud följer Samhällsvetenskapsprogrammets beteendeariktning i den mån det går.

Erfarenhetsutbytet med IMAS, representerat av lärarna Björn, Lindqvist, Jonas Hedin och Christer Lundqvist, inleddes med att projektgruppen besökte IMAS och fick information om IMAS arbetsmetoder och strategier. Vid denna träff medverkade också Lisbeth Björkqvist från specialpedagogiska enheten, Karlstad.

Lärarna från IMAS deltog i möten med projektgruppen på Karlstads universitet vid tre tillfällen för att orientera sig om och diskutera de utmaningar som möter

studenter med funktionsvariationer vid universitetsstudier. Avslutningsvis sammanställdes IMAS ett PM med förslag till pedagogiska insatser.³

3. Slutsatser och insikter

En viktig generell insikt som gjorts under projektet har varit att de förbättringar som kan göras gynnar alla studenter - inte bara dem med dokumenterad funktionsvariation. Tydlighet vad gäller både information, undervisning och handledning gynnar alla. Strukturer och enkla genomförbara rutiner som underlättar lärarnas arbete är möjliga att genomföra och bör genomföras. Lärarna och det pedagogiska arbetet gynnas generellt av att problem identifieras och hanteras i början av utbildningen i stället för att ad hoc-lösningar måste vidtas i slutet. Vi har också fått mycket bättre kunskap om de allmänna stödfunktioner som finns tillgängliga för alla studenter och det specifika stöd som FUNKA kan erbjuda.

Speciellt viktigt är att utveckla rutiner för kollegialt sam – och utvecklingsarbete som är enkla och inte alltför tidskrävande och därmed genomförbara. Vi behöver – på kort sikt - finna enkla lösningar som hjälper oss att undvika en mängd extra tidskrävande och ofinansierade uppgifter (till exempel extra handledning av examensarbeten). På längre sikt bör det avsättas medel för att kontinuiteten vad gäller pedagogiskt och organisatorisk utveckling skall kunna upprätthållas.

Vi har identifierat ett antal specifika områden där förändringar kan och bör göras. Vi har sett på vilka förändringar som enkelt kan genomföras snarast och vad som är önskvärda områden för fortsatt utvecklingsarbete. Se nedan

Vi ser att vissa av de åtgärder som vi anser bör göras är av **allmän** karaktär dvs de gäller alla studenter. Andra åtgärder riktar sig **specifikt** till studenter med dokumenterad problematik och som kanske använder sig av de stödfunktioner som FUNKA erbjuder.

---

³ Se bilaga "Tankar kring stöd vid högre studier för personer med funktionsvariation"

De områden vi identifierat som utgångspunkter för utvecklingsarbete och åtgärder är:

3.1 Information, kontakt och ansvarsfördelning

Vi har förstått att behovet av tydlig och enkelt tillgänglig information är stort. Det gäller information av allmän art till både lärare och studenter, informationsutbyte mellan lärare och mellan lärare och student. Tydlig ansvarsfördelning för information och kontakt mellan lärarna och lärare, studenter och andra inblandande instanser tex FUNKA är ett viktigt område att arbeta vidare med. För många studenter med funktionsvariation är också behovet av personliga kontakter centralt.⁴ Möjligheten till vägledning i studier och kurs/programstrukturer av en eller flera personer bör finnas. Det kan vara lärare, kursansvarig, fadder eller handledare.

Området omfattar

- 3.1.1 Information till både lärare och studenter om vilka stödfunktioner, både allmänt -för alla- och specifikt -för studenter med dokumenterad problematik, som finns tillgängliga på universitetet och regelverken runt dessa. Inte minst viktigt är att känna till och hantera de sekretessregler som finns.
- 3.1.2. Ansvarsfördelningen mellan kursledare, lärare och andra funktioner måste förtydligas.
- 3.1.3. Kontakt och information lärare-lärare. För att förenkla lärarens arbete och undvika ad hoc-lösningar bör rutiner för samarbete och informationsutbyte utvecklas.
- 3.1.4. Kontakt och information student -lärare. Enkla rutiner för frågor och information bör utvecklas. Många frågetecken och missförstånd runt program – o kursupplägg skapar oro och stör alltför ofta lärprocessen. Hur kan vi undvika detta?

---

⁴ Se bilaga "Tankar kring stöd vid högre studier för personer med funktionsvariation"

3.1.5. Utveckla kontakten mellan lärare, student och FUNKA. Ett samarbete skulle vara till hjälp för både student och lärare.

3.2 Undervisning och examination

Här har vi sett att det framför allt handlar om tillgänglighet, anpassning och delaktighet. Att göra undervisning och examination tillgänglig för alla inklusive dem med särskilda behov är uppenbart nödvändigt.⁵ Enkel tillgänglighet till kurssidor och material på nätet är också mycket viktigt. Undervisning och examination måste anpassas till studenter med särskilda behov.⁶ Det är viktigt att studenter med funktionsvariation har tillgång till relativt tät lärarkontakt, gärna en bestämd lärare att kontakta vid behov.

Vi behöver fortsätta utveckla den pedagogiska exempelbank vi påbörjat. Att hitta former som kan underlätta för alla studenter att vara delaktiga i gemensamma arbetssätt tex gruppdiskussioner och grupparbeten är också något som måste diskuteras. Inom detta område finns redan olika stödfunktioner för studenter med dokumenterad funktionsvariation men ytterligare åtgärder är bra att genomföra eftersom vi behöver fånga upp dem med icke-dokumenterade funktionsvariationer. Det är dock viktigt att ha kunskap om vilka anpassningar som kan göras för alla och vilka som bör gälla endast studenter som har rätt till specifikt stöd.

Ett förslag är att studenter i behov av särskilt stöd kan ges möjlighet att under bestämda tider arbeta i en lokal i anslutning till lärarnas kontor för att underlätta kontakt. Studenterna kan få snabb hjälp och komma "rätt" i sina arbeten från början.

---

⁵ Tips: kortfattad informativ text om anpassat lärande se Häggblom, Pia. *Universell design för lärande-konceptet för att paradigmskifte där vi anpassar lärosäten och inte studenter* Lärarlärdom 2015 Linnéuniversitetet <https://open.lnu.se/index.php/lld/article/download/395/344/>

⁶ Se bilaga baserad på Aspeflo, Ulrika. *Stödmaterial för att inkludera elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) i grundskolan*. [file:///nas-a1/redirected\\$/evasvens/My%20Documents/NPF-säkring/Stödmaterial%20för%20inkludering%20i%20grundskolan.pdf](file:///nas-a1/redirected$/evasvens/My%20Documents/NPF-säkring/Stödmaterial%20för%20inkludering%20i%20grundskolan.pdf)

3.3 Fortsatt utvecklingsarbete

Att göra ovanstående förändringar är önskvärt/nödvändigt men inte tillräckligt. Vår slutsats är att tillgänglighet, delaktighet och anpassning inte gynnas tillräckligt av enstaka åtgärder. Kontinuitet i utvecklingsarbetet är avgörande för att upprätthålla den pedagogiska kvaliteten. Rutiner för fortsatt arbete - även om de görs enkla - tar tid.

För att upprätthålla kontinuitet och göra konstruktiva förändringar behövs ytterligare kunskaper och samarbeten samt möjlighet att utvärdera arbete. Även här kan förslagen från IMAS vara till nytta för att identifiera våra fortbildningsbehov.⁷

Vi drar slutsatsen att det är avgörande att riktade medel som tydligt omfattar det pedagogiska utvecklingsuppdraget och som inte tas från redan befintliga VG1 –medel tillförs så att lärarna får reala möjligheter att engagera sig kontinuerligt i detta.

4. Föreslagna åtgärder

Vi har under projektet identifierat ett antal möjliga åtgärder inom de områden som presenteras ovan. Vi har sett att det både finns relativt enkla åtgärder som kan göras på kort sikt. Vi har också sett på vilka frågeställningar som kan utgöra relevant grund för fortsatt arbete. Nedan presenterar vi både de åtgärder som utan alltför mycket arbete kan påbörjats under våren -18 och fortsätta att genomföras under hösten -18. Det kollegiala samtalet om några av de frågeställningar som vi presenterar har också påbörjats under våren -18. Några är enklare och borde kunna avhandlas relativt snabbt medan andra är mycket mer komplexa och kräver sannolikt mer och längre tid för fördjupning.

---

⁷ Se bilaga " Tankar kring stöd ....."

4.1.1 Information till lärare och studenter om tillgängligt stöd (Punkt 3.1.1)

Föreslagen åtgärd:

Generell information om detta görs tillgänglig på programmets hemsida.

Informationen kan också finnas som standardmapp på alla programmets kurssidor.

Informationen skall också inbegripa regelverk – till exempel sekretessbestämmelser.

Att fundera vidare på:

Hur kan vi på enklaste sätt informera alla lärare om vilka särskilda behov som kan finnas hos studenter och de stöd som finns tillgängliga?

4.1.2 Ansvarsfördelningen mellan kursledare och lärare.(Punkt 3.1.2.)

Förslagna åtgärder: Här behövs en vidare diskussion om följande frågeställningar:

Vem bär ansvaret för att information om elevers särskilda behov förmedlas till respektive lärare? Vem vänder sig studenten till?

OBS Sekretessreglerna innebär tex att ingen skriftlig kommunikation eller dokumentation kan göras.

4.1.3 Kontakt och information lärare-lärare. (Punkt 3.1.3)

Föreslagna åtgärder:

Skapa generella rutiner för lärarlagsmöten där enskilda studenters och studentgruppens möjligheter och problem dryftas. Detta är särskilt viktigt vid övergångar mellan kurser. Även här gäller att sekretessreglerna måste iakttas noga.

Utse kontaktperson som sköter information och frågor mellan FUNKA och lärare och studenter.

Att fundera vidare på:

Hur skapar vi rutiner för utbyte av information runt undervisning och pedagogiska tips?

4.1.4 Kontakt och information student -lärare. (Punkt 3.1.4)

Föreslagna åtgärder:

Bestämma fasta tider och plats för frågor, samtal och telefonkontakt. I huvudsak avses frågor om administrativ och strukturell art. Dvs inte gälla handledning inför examinationer.

Frågor att ta ställning till snarast: Skall denna möjlighet finnas för alla studenter eller bara dem med särskilda behov? Vem skall ta hand om detta?

En första plan är att ha fasta tider för frågor runt programmet 1 tillfälle/månad.

Se över rutinerna vid program – och kursstart för om möjligt hitta en form som kan generaliseras.

Att fundera vidare på:

Kan vi använda oss av mentorer bland lärare eller studenter för stöd att orientera sig i programmets och kursernas strukturer? Hur?

Om- och i så fall- hur vi kan implementera förslag som personalen vid IMAS lämnat.⁸

4.1.5 Undervisning och examination (Punkt 3.2.)

Vad gäller detta område är det viktigt att identifiera de åtgärder som gäller alla (allm) och de som endast omfattar studenter i behov av specifikt stöd och som omfattas av FUNKAs verksamhet (spec)

Föreslagna åtgärder:

Generell och enkel utformning av kurssidor på nätet. **allm**

---

⁸ Se bilaga "Tankar kring stöd..."

Föreläsningar skall göras tillgängliga på nätet. **allm**

Anteckningsstöd **spec**

Lärare med särskild fadder/kontaktfunktion. **spec**

Översyn av lokaltillgången. Hitta lämpliga lokaler för studenters arbete och enskilda examinationer. **spec**

Aktiv uppmuntran att använda sig tillgängliga stödfunktioner. **allm o spec stöd**

Att fundera vidare på:

Hur utformar vi gemensamma regler för anpassning av examination(t. ex. tiden) för studenter med funktionsvariation?⁹ **spec**

Hur utforma det pedagogiska arbetet samt progression och anpassning av skrivprocessen (jämförelse, analys osv)? **allm? spec?**

Hur bli tydligare vad gäller innehåll o krav (kurser, uppgifter etc)? **allm**

Vilka möjligheter till handledning bör/kan finnas? **allm o spec**

4.6 Fortsatt pedagogiskt utvecklingsarbete (Se punkt 3.3)

Föreslagna åtgärder:

Stående pedagogisk punkt på ämnesmöten. Ngn förbereder tema.

Forsätta arbetet med den pedagogiska exempelbanken. I detta arbete ingår att utvärdering av föreslagna åtgärder.

Att fundera vidare på:

Hur arbeta för att lärarna ska få mer tid för pedagogisk utveckling till exempel genom tillförande av riktade extra medel?

---

⁹ Se bilaga baserad på Aspeflo, Ulrika. *Stödmaterial för att inkludera elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) i grundskolan*. file:///nas-a1/redirected\$/evasvens/My%20Documents/NPF-säkring/Stödmaterial%20för%20inkludering%20i%20grundskolan.pdf

Hur kan vi på bästa sätt utvärdera vårt arbete? Skulle Verklighetslabbet kunna vara till hjälp?

Vilka skulle vi kunna ha ett "kunskapande" samarbete med?

Vilka erfarenheter/kunskaper behöver vi? Fortbildning?

5. Avslutning

Projektet har varit en viktig lärprocess. Vi har lärt mycket om vad som krävs för att anpassa undervisningen, inkludera och göra alla studenter delaktiga. Vi har också bättre förstått lärarnas roll, möjligheter och problem. Vi har besvarat flera av de frågor som vi ställde oss i början bl.a. vad gäller samarbete, tillgängliga stödfunktioner och informationsbehov. Vi har också identifierat möjliga åtgärder på kort och lång sikt. Samtidigt har nya frågor uppstått som behöver hanteras.

Vår uppgift som universitet och lärare är att göra det möjligt för alla studenter, även dem med dokumenterad och icke-dokumenterad funktionsvariation att slutföra sina studier. Vi bedömer att en del av de åtgärder som behövs är möjliga att genomföra inom redan givna ekonomiska ramar med stöd av enkla strukturer och rutiner. Men det har också blivit tydligt att fördjupat och fortsatt kontinuerligt utvecklingsarbete behövs. För att lärarna skall ges reala möjligheter att tillsammans och enskilt kunna engagera sig i detta krävs tid. Inom nuvarande ekonomiska ramar är detta tyvärr inte möjligt. Vi ser att för detta bör ytterligare medel tillföras.

Det åligger universitetet att leva upp till nya krav på inkludering, delaktighet och anpassning. Vår bedömning är att, under förutsättning att nödvändiga medel tillförs, kan vårt projekt utgöra en bra grund för fortsatt konstruktivt utvecklingsarbete.